

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

УДК 378.147:167.7

О. В. Сергєєва

У Великій Британії ніколи не актуалізувалося питання вищої професійної освіти. Основним нормативним документом, який регулює освітню діяльність, є акт “14-19 Green Paper” (Постанова про освіту молоді віком від 14 до 19 років), прийнятий урядом країни ще у лютому 1992 року. Проблемою сьогодення вищої професійної освіти Великої Британії є те, що приблизно 50% молоді цієї країни прагне навчатися в університетах, які надають класичну університетську освіту, тому економіка відчуває велику потребу у фахівцях робітничих спеціальностей. Розв’язання цієї суперечності актуалізує проблематику статті.

До проблем вищої професійної освіти Великої Британії зверталось багато українських і зарубіжних науковців. Загальні питання навчання та виховання, тенденції розвитку англійської системи вищої професійної освіти вивчали українські (Г. Алексевич, Н. Воскресенська, В. Лапчинська) і російські дослідники (В. Аранський, А. Барбарига, І. Курдюмова, А. Сбруєва, Л. Шулиндіна). Окремі питання професійної підготовки фахівців у Великій Британії проаналізовано в працях Л. Гарнер, Т. Кремневої, О. Локшиної, Б. Омеляненко, О. Пічкара. Серед відомих українських учених, які досліджували основні характеристики системи професійної освіти, можна назвати Н. Авшенюк, В. Бойко, К. Гаращук, Л. Гордієнко, Н. Малькову, А. Посталенко, Л. Пуховську, О. Трофімову та інших. Це питання було темою досліджень зарубіжних науковців Г. Мейсона, С. Прейса, А. Смізерса, Дж. Толлі. До питання визначення процесу формування професіоналізму фахівців окремих професій у різні часи підходили українські науковці О. Головка, О. Загайко, С. Заскалета, С. Нікітюк, російські – О. Ельбрехт, Н. Мукан, В. Сасімова, зарубіжні – К. Барнетт, К. Дерінг та ін. Проте, жодне з

цих досліджень не охоплює повністю питань сучасних проблем вищої професійної освіти Великої Британії.

Основною метою статті є визначення причин кризи вищої професійної освіти Великої Британії. Завданням статті є формулювання можливих виходів із кризової ситуації.

У Великій Британії застосовується багаторівнева система професійної підготовки молоді. Проте, найбільш важливим є перший рівень здобуття освіти (A-level), оскільки він надає молодим людям можливість продовжувати освіту в обраному університеті за обраною спеціальністю.

Вища професійна освіта залишилася поза увагою суспільства, і це призвело до розходження вимог професійних навчальних закладів щодо якості підготовки абітурієнтів та наявної системи. Професійна освіта почала віддалятися від школи, орієнтуючись на вузьконаукову підготовку з окремих спеціальностей. Атестати Королівського товариства мистецтв, міст та гільдій і система атестатів про середню та вищу освіту (System of Ordinary and Higher National Certificates (ONCs and HNCs)) стали підґрунтям для створення Ради з питань комерційної та технічної освіти (Business and Technician Education Council (BTEC)). Школи до цієї системи спочатку не входили. Студенти, які здобували професійну освіту, не могли здати навіть іспити рівня “O” (шестирічна освіта) [6, с. 45–47].

Зазначимо, що BTEC займається розробкою програм, але не самими іспитами. Вища професійна освіта цікавить тих, хто не може вступити до академічних вищих навчальних закладів. Відповідно, професійна освіта не користується популярністю серед сучасної британської молоді.

Упродовж 80-х років XX ст., як зазначає відомий британський дослідник Дж. Толлі, створювалась окрема структура для контролю і регулювання професійної освіти – Національна рада з питань професійної атестації (National Council for Vocational Qualifications (NCVQ)) [6, с. 41–51]. Ця рада визначила основні вимоги до професійної освіти й основні критерії формування професійних компетенцій. Основним недоліком діяльності ради була

відсутність зв'язку між професійними навчальними закладами та майбутньою практичною діяльністю випускників. Лише у 1991 році здійснено спробу об'єднати вимоги, розроблені радою з вимогами ONCs and HNCs.

Значущими для розвитку вищої професійної освіти були поправки лорда Р. Дерінга, міністра освіти уряду консерваторів. Він запропонував поділити освіту на академічну, прикладну і професійну, кожна з яких має свою систему атестації (бакалаврат) [1, с. 67]. Такі поправки призвели до появи Програми-2000, згідно з якою система ONCs and HNCs була узгоджена з шкільним іспитом А-рівня.

Професійні навчальні заклади було реформовано, вони набули статусу академічних. Так, технічні коледжі стали коледжами подальшої освіти і зараз мають більше студентів з освітньою підготовкою А-рівня, ніж школи. Коледжі вищої технологічної освіти та політехнічні коледжі стали університетами.

Основною метою таких змін було залучення більшої кількості людей віком від 18 до 30 років до здобуття вищої освіти до 2010 року. Метою системи SHEC стало органічне входження професійної освіти в систему академічної вищої освіти. У деяких університетах академічного характеру, що готували спеціалістів з робітничих професій, було введено обов'язкову практику. Як свідчить досвід інших країн, шкільна освіта повинна мати чітко окреслені напрямки професійної підготовки для подальшої професійної орієнтації молоді [5, с. 55–56]. У Новій Зеландії, в якій діє британська система вищої освіти, більше уваги приділяється розвитку ONCs and HNCs [3, с. 90]. У Сполучених Штатах старші класи середніх шкіл мають профорієнтованість, але навчальні програми спрямовуються більше на загальну підготовку [5, с. 66–68].

Вища професійна освіта повинна мати чотири основні характеристики: практично спрямовані атестації, систему кредитів, яка підтримує існуючі профстандарти, розвиток особливих умінь і навичок у контексті загальної освіти, чіткі та прийнятні напрямки професійної орієнтації в межах освітньої системи.

Вища професійна освіта в сучасній Великій Британії знаходиться в тісному зв'язку з майбутньою практичною діяльністю. ONCs and HNCs чітко реагує на зміни на ринку праці, оскільки в моніторингу завдань освіти беруть участь потенційні роботодавці. Основний акцент у сучасній вищій професійній освіті робиться на самоосвіту і самовдосконалення тих, хто навчається.

Перспективою розвитку вищої професійної освіти у Великій Британії є комплексне впровадження практичної компоненти в навчальний процес, а також урахування останньої в системі атестації. Наприклад, Національна федерація перукарів, також як і медики, юристи, фінансисти, встановлює певні вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців [2, с. 21–22].

Вища професійна освіта суттєво покращує свої позиції на ринку освітніх послуг. Основною причиною цього прогресу є організація спільних навчально-методичних рад, у діяльності яких беруть участь роботодавці, котрі допомагають розробляти навчальні плани, практичну компоненту та забезпечують фінансування такої освіти. Майбутнє вищої професійної освіти Великої Британії залежить від такої плідної співпраці. Відомо, якщо вища професійна освіта може надавати реальні можливості для молоді здобувати практичні вміння і навички, які у майбутньому допоможуть отримати хорошу роботу, то молодь буде прагнути її здобути. У Великій Британії, на жаль, відбуваються зворотні тенденції: професійна освіта вважається провінційною, тобто для тих, хто не може здобувати академічну освіту. У сучасних загальноосвітніх школах навчаються ті, хто не пройшов за рівнем 11+. ONCs and HNCs розрахована на тих, хто показав достатній рівень за програмою середньої освіти та прагне здобути А-рівень, а нові “професійні” курси в університетах розраховано на тих, хто має рівень, нижчий за “А” [6, с. 71].

Такий підхід, звичайно, має певні переваги у гнучкості і мотивації. Проте, усе одно виникають сумніви щодо об'єктивності екзаменаційного оцінювання. Існують спроби порівняти системи внутрішньої та зовнішньої верифікації, але це має лише частковий вплив на результативність.

У випадку, коли людей примушують отримувати освіту, можливим є застосування примусового оцінювання. Гарний приклад цьому – спеціальність “Бухгалтерський облік”. Під час підготовки фахівців з цієї професії намагаються наблизити теорію максимально до майбутньої професійної діяльності [4, с. 39].

Природа іспитів визначає сутність підготовки до них. Підсумковий контроль також визначає кількість навчальних дисциплін. У Великій Британії панує думка, що, якщо академічна освіта розширює світогляд і надає більше вибору, то професійна освіта все це звужує [5, с. 75]. Для переосмислення цього стереотипу необхідно розвивати тісні зв'язки між освітою та забезпеченням роботою випускників. Існуючі системи SHEC не здатні вирішити цю проблему. Недоліком таких систем є те, що вони орієнтуються не на розумінні навчального матеріалу, з одного боку, і не на формуванні практичних умінь та навичок, з іншого.

Відомий британський науковець С. Прейс довів суттєві переваги такого підходу, що полягають у практичному формуванні вмінь і навичок студентів, які досягають набагато кращих результатів у вивченні рідної мови та математики, ніж це відбувається під час академічного опанування цих дисциплін. У Великій Британії розуміють важливість загальноакадемічної компоненти у вищій професійній освіті, але остання визначається як ключова компетенція. Такий підхід не досягає основної мети – забезпечення бази знань для подальшого успішного кар'єрного просування. Це не дивно, ключові компетенції не вважаються основними професійними компетенціями, тому сучасний інститут практичного навчання пропонує різноманітні тренувальні програми [5, с. 81].

Закон про типи шкіл від 2001 року передбачає різноманітні типи спеціальних шкіл, що готують фахівців: школи спеціалістів, прикладні школи, міські академії тощо. Закон від 2002 року намагається з'ясувати відмінності між академічною і професійною підсумковою атестацією. Нововведення реально загрожують загальній освіті зникненням із навчального простору [3, с. 4–7].

Якщо вища професійна освіта покликана посісти чільне місце в Британії, необхідно з'ясувати ймовірні зв'язки навчання з практичною професійною діяльністю. Такий підхід підтримують багато науковців, у тому числі й А. Холсі, Р. Дерінг [2, с. 15–17]. Нині існують різні принципи організації практичного навчання, зокрема: академічний, технологічний і професійний.

Академічний принцип організації практичного навчання передбачає основні шляхи формування світогляду. Основними дисциплінами є англійська, математика, іноземні мови, природознавство тощо; документом про освіту є диплом.

Технологічний принцип спрямовано на розвиток творчих здібностей (проектування, виробництва, спілкування). Він зосереджується на формуванні практичних навичок у загальному навчанні і базується на основних дисциплінах академічної освіти, але має інші цілі. Приділяється більше уваги прикладним наукам, наприклад, обслуговуванню автомобілів.

Професійний принцип подібний до технологічного, але передбачає більшу спеціалізацію з метою диференціації майбутніх професій. Цей принцип є з'єднувальною ланкою між освітою та професійною діяльністю і залучає роботодавців до інвестицій в освіту [6, с. 27–28].

Зазначені три принципи відрізняються один від одного у виборі навчальних дисциплін. У кожному випадку створюється окрема система тестування, включаючи письмові іспити, тести, практичні роботи. Студенти та їхні батьки вибирають окремий принцип, за яким їм навчатися, користуючись порадами педагогів, результатами зовнішнього оцінювання, що відбувається наприкінці перших трьох років загальної підготовки. Існує можливість перекваліфікації під час навчання, хоча це і подовжує термін здобуття освіти. Незважаючи на зміни, чіткої системи вищої професійної освіти і досі немає. Існують суперечки щодо початкової вікової межі для професійної освіти. Згідно з одним підходом, професіоналізація освіти повинна починатися у віці 14 років; другий підхід пропонує вік у 16 років; за третім підходом професіоналізація навчання повинна відбуватися у віці 18–19 років.

Отже, професійна освіта Великої Британії потребує встановлення чітких зв'язків теорії з практикою, визначення змісту, цілей та завдань навчання, встановлення тісної співпраці з роботодавцями, органічної інтеграції з академічною освітою, визначення системи атестаційного контролю. Вирішення цих питань відбувалося б набагато швидше, якби уряд країни ретельніше поставився до них, забезпечив відповідне просування професійного навчання серед населення.

Список використаної літератури

1. Dearing, R. Review of Qualifications for 16–19 Year Olds / R. Dearing. – Hayes, Middlx : SCAA Publications, 1996. – 223 p.
2. Halsey, A. H. Every Child in Britain. Report of the Channel 4 Commission / A. H. Halsey, N. Postlethwaite, S. J. Prais, A. Smithers, H. Steedman. – London : Channel 4 Television, 1991. – 24 p.
3. Prais, S. J. Pre-Vocational Schooling in Europe Today. Report Series 1 / S. J. Prais, E. Beadle. – London : NIESR, 1991. – 197 p.
4. Prais, S. J. Wagner K. Schooling standards in England and Germany: some summary comparisons bearing on economic performance / S. J. Prais, K. Wagner. – London : Compare, 1986, – 536 p.
5. Smithers, A. All Our Futures: Britain's Education Revolution / A. Smithers // A Dispatches Report on Education – London : Channel 4 Television, 1993. – 341 p.
6. Tolley, G. Putting labels on people : the qualification business / G. Tolley // RSA Journal. – No. 5363. – P. 26–97.

Рецензент: кандидат філологічних наук, доцент Крамар В. Б.